

Uzasadnienie

Uchwały Komisji z dnia 03 czerwca 2020 w sprawie nadania drowi Wojciechowi Charchalisowi stopnia doktora habilitowanego nauk humanistycznych w zakresie literaturoznawstwa

Dr Wojciech Charchalis uzyskał w 1995 r. dyplom magistra na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu. W 1999 r. na tej samej uczelni uzyskał stopień doktora w zakresie literaturoznawstwa na podstawie rozprawy zatytułowanej *Realismo mágico en las novelas escogidas de Gonzalo Torrente Ballester* napisanej pod opieką prof. dra hab. Wiesława Malinowskiego. Po uzyskaniu stopnia doktora w latach 2001-2002 pracował na stanowisku dyrektora Katedry Literatury, p.o. dyrektora Katedry Komunikacji i dyrektora Biblioteki na uniwersytecie Jean Piaget de Cabo Verde, biorąc udział w organizacji tego pierwszego uniwersytetu na Wyspach Zielonego Przylądka. W latach 2006-2011 wykładał w Akademii Morskiej w Gdyni. W tym samym okresie brał udział w polskim projekcie pomocowym dla Angoli, prowadzącym do otwarcia tam Akademii Rybołówstwa, przy czym w latach 2010-2012 pełnił funkcję dyrektora projektu, a w latach 2012-2013, dyrektora ds. edukacji. Obecnie jest zaangażowany w projekt tworzenia szkoły wyższej w Nigerii.

Od 2009 r. jest zatrudniony na Uniwersytecie Adama Mickiewicza w Poznaniu w Instytucie Filologii Romańskiej w Zakładzie Portugalistyki. Prowadzi tam zajęcia z praktycznej nauki języka portugalskiego, historii literatury portugalskiej, historii i kultury Portugalii, historii i kultury Brazylii, metodologii badań literackich, a także proseminaria literaturoznawcze i seminaria licencjackie. Wypromował trzydziestu ośmiu licencjatów, był także promotorem pomocniczym w rozprawie doktorskiej zredagowanej w IFA UW.

W latach 2013-2019 we współpracy z Pracownią Mitopoetyki i Filozofii Literatury Uniwersytetu Zielonogórskiego, realizował międzynarodowy grant Santander Universidades „Badanie związków kulturowych polsko-iberyjskich oraz polsko-iberoamerykańskich”, którym współkierował wraz z prof. Bogdanem Trochą.

W latach 2011-2019 w ramach działalności naukowej dr Wojciech Charchalis zorganizował lub współorganizował jedenaście konferencji krajowych, w większości zwieńczonych publikacją tomów pokonferencyjnych. Pełnił funkcję zastępcy redaktora w czasopiśmie *Studia Romanica Posnaniensia* i redaktora w czasopiśmie *Kultura i literatura popularna*.

Wygłosił dwadzieścia trzy referaty na konferencjach krajowych i międzynarodowych. W ramach działalności naukowo-popularyzatorskiej wygłosił kilkanaście wykładów i

odczytów akademickich i pozaakademickich, wziął udział w kilkunastu spotkaniach na temat literatur iberyjskich dla młodzieży szkolnej oraz poprowadził kilka warsztatów tłumaczeniowych.

Jest znanym i uznanym tłumaczem literatur iberyjskich, hiszpańsko- i portugalskojęzycznych, nagrodzonym w 2007 r. nagrodą Instytutu Cervantesa za najlepsze tłumaczenie literackie z języka hiszpańskiego. Przełożył z języka hiszpańskiego i portugalskiego kilkadziesiąt powieści, w tym tak wybitnych autorów jak Mario Vargas Llosa, Javier Marías, Fernando Pessoa, José Saramago; jest także autorem nowego przekładu *Don Kichota* oraz jego opracowania krytycznego. Przełożył również i opracował krytycznie trzy tomy poezji Fernanda Pessoa. W poznańskim wydawnictwie Rebis jest redaktorem serii literatury brazylijskiej. Jest również autorem ok. stu recenzji wydawniczych na temat pozycji z zakresu literatur iberyjskich dla wydawnictw takich jak Ossolineum, Rebis, Cavalo de Ferro.

Działalność naukowa Habilitanta jest warunkowana czterema dużymi blokami tematów. Pierwszym z nich jest powieść krajów iberyjskich w ujęciu komparatystycznym. Drugi obszar badawczy jest poświęcony problemowi mitologizacji w literaturze. Następnym wyróżnionym tematem jest literatura portugalskojęzycznej Afryki w ujęciu postkolonialnym i obrazowanie w tej literaturze zagadnień kształtowania się tożsamości poszczególnych narodów afrykańskich (głównie Angoli i Mozambiku) oraz ich relacji z dawną metropolią. Ostatnim tematem, na którym skupiają się zainteresowania naukowe Habilitanta jest kształtowanie się rynku wydawniczego literatur iberyjskich i recepcja dzieł literatury tego kręgu językowego w Polsce.

Poza książką habilitacyjną *Między luzotropikalizmem a luzofonią. Polityczne uwarunkowania przemian w literaturach afrykańskich języka portugalskiego* (Poznań, Wydawnictwo Naukowe UAM, 2019) na dorobek naukowy dra Wojciecha Charchalisa składają się dwadzieścia cztery rozprawy naukowe mające charakter artykułów w czasopiśmie bądź rozdziałów w monografiach wieloautorskich. Oprócz tego jest autorem licznych recenzji, wstępów i wprowadzeń oraz szkiców przygotowanych we współautorstwie.

Prof. dr hab. Ewa Łukaszyk w przedstawionej recenzji podkreśliła wartość osiągnięć Habilitanta jako luzytanisty, znawcy zarówno literatury portugalskiej, jak i literatur tworzonych w portugalskojęzycznych krajach Afryki. Zdaniem Recenzentki szczególnie ten ostatni kierunek badań rozwijany jest przez Habilitanta w sposób innowacyjny i pozbawiony ugruntowanych tradycji w polskim środowisku naukowym. Za godną podkreślenia uznaje

działalność przekładową dra Charchalisa jako jednego z najbardziej płodnych tłumaczy literatury portugalsko- i hiszpańskojęzycznej w Polsce oraz promotora literatury tego kręgu językowego. Pozytywnie oceniła rolę Habilitanta w rozwijaniu i kształtowaniu luzytanistyki jako subdyscypliny w polskim literaturoznawstwie. Doceniła również jego pracę popularyzatorską.

Przedmiotem najobszerniejszego omówienia stała się monografia *Między luzotropikalizmem a luzofonią. Polityczne uwarunkowania przemian w literaturach afrykańskich języka portugalskiego* (2019). Zdaniem Recenzentki jest to ciekawa rozprawa naświetlająca uwikłanie literatur i kultur Afryki luzofońskiej w kolejne projekty ideologiczne i polityczne, w której kluczowe znaczenie mają pojęcia luzotropikalizmu, luzofonii i afrostalinizmu. W przekonaniu Recenzentki, książka dra Charchalisa jest niezwykle przystępnym i przydatnym wprowadzeniem do problemów luzofońskiej Afryki. Jakkolwiek zjawiska literackie pojawiają się w pracy raczej w charakterze argumentów w wywodzie dotyczącym kluczowych pojęć i stanowisk o charakterze ideologicznym, to jej wielką zaletą jest wielostronne przedstawienie politycznych uwarunkowań literatury, jej ideologicznego osadzenia oraz roli w przemianach tożsamościowych w poszczególnych częściach Afryki. Za pewien mankament pracy Recenzentka uznała dość powierzchowne potraktowanie koncepcji Gilberta Freyre, a co za tym idzie brak znaczących przewartościowań w ocenie myśli tego badacza. Recenzentka podkreśliła wysokie kompetencje dra Charchalisa jako afrykanisty, jego duże zrozumienie afrykańskich realiów wyrażające się w przekonującym przedstawieniu zależności omawianych systemów kulturowych od byłej metropolii i od Brazylii. Zwłaszcza ten ostatni aspekt uznała za ciekawy i innowacyjny, przekraczający typowe paradygmaty myślenia ustanowione przez szkołę postkolonialną. Autorka opinii doceniła poszukiwanie przez Habilitanta różnorodnych inspiracji metodologicznych, sprawne poruszanie się w układzie odniesień wytworzonych przez teorię postkolonialną. Wysoko oceniła książkę habilitacyjną jako rozprawę tworzącą przemyślaną i dobrze uargumentowaną narrację o poszukiwaniu afrykańskiej tożsamości i renegocjacji globalnych powiązań. W jej opinii stanowi ona znaczące osiągnięcie, wzbogacające polskie literaturoznawstwo i otwierające je na nie eksplorowane wcześniej regiony świata.

Omawiając aktywność naukową Habilitanta, prof. dr hab. Ewa Łukaszyk podkreśliła, że dorobek opublikowany w monografiach zapewnia Habilitantowi sporą widzialność w polskim środowisku hispanistycznym i afrykanistycznym. W jej opinii na uznanie zasługują fakt łączenia przez Habilitanta naukowych zainteresowań na gruncie komparatystyki literackiej z pracą przekładową. Pośród nurtów tematycznych obecnych w dorobku

naukowym dra Charchalisa, zdaniem Recenzentki najciekawszy i najbardziej płodny naukowo obszar zainteresowań wiąże się z literaturami Afryki. Jak zaznaczyła, doświadczenie afrykanistyczne Habilitanta i znajomość afrykańskiej rzeczywistości stanowią znaczące uzupełnienie jego działalności naukowej. Prof. dr hab. Ewa Łukaszyk bardzo pozytywnie wypowiedziała się na temat działalności Habilitanta na rzecz integrowania środowiska luzytanistycznego i afrykanistycznego wokół innowacyjnych i mających dużą przyszłość naukową tematów badawczych. Podsumowując Autorka opinii stwierdziła, że Habilitant wyróżnia się samodzielnością w wyborze i sposobie podejmowania problemów badawczych, a jego monografia stanowi unikalne w kontekście polskiej afrykanistyki opracowanie tematu. Prof. Łukaszyk kończy swoją recenzję jednoznaczną konkluzją: „całokształt dorobku naukowego habilitanta (ze szczególnym uwzględnieniem głównego osiągnięcia) uzasadnia wniosek o nadanie mu stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie literaturoznawstwo.”

Dr hab. Renata Diaz-Szmidt na początku swojej obszernej recenzji przedstawiła sylwetkę kandydata, podkreślając jego znaczące osiągnięcia jako tłumacza literatur iberyjskich, dużą i nietuzinkową aktywność naukową, szeroki wachlarz zainteresowań badawczych oraz rozległe horyzonty intelektualne. Przechodząc do omówienia najważniejszego osiągnięcia naukowego Habilitanta, monografii *Między luzotropikalizmem a luzofonią. Polityczne uwarunkowania przemian w literaturach afrykańskich języka portugalskiego* (2019), zwróciła uwagę na jej dużą wartość poznawczą, oryginalność, wysoki poziom naukowy, a zwłaszcza na jej pionierski charakter i znaczący wkład w rozwój polskich studiów afrykanistycznych. Recenzentka z uznaniem wypowiedziała się na temat swobody, z jaką Habilitant porusza się pomiędzy różnymi ideologiami, jego doskonałej orientacji w warunkach, w których się one kształtowały oraz umiejętności krytycznej obserwacji ich funkcjonowania w krajach Afryki portugalskojęzycznej. Podkreśliła umiejętność prowadzenia jasnego i przystępnego wywodu oraz rzeczowego formułowania wniosków. W opinii Recenzentki Habilitant dokonał trafnego wyboru narzędzi metodologicznych, jakkolwiek w jej przekonaniu książka zyskałaby w warstwie teoretycznej i interpretacyjnej, gdyby jej autor sięgnął do szerszego wyboru tekstów metodologicznych. Zwracając uwagę na logiczną i przejrzystą konstrukcję rozprawy oraz merytoryczną trafność wyborów, zauważyła, że z korzyścią dla książki byłoby osadzenie omówionego w pierwszym rozdziale luzotropikalizmu w szerszej perspektywie ideologii imperialnej, co umożliwiłoby szersze omówienie zjawiska i śledzenie jego literackich manifestacji. Podobnie, postulowała postawienie silniejszego

akcentu na formowanie się ideologii narodotwórczej i bardziej dogłębne poszukiwanie jej śladów w literaturze w drugim rozdziale. Omawiając kolejne rozdziały dysertacji, zwróciła uwagę na rzeczowość i rzetelność analiz oraz ich wyczerpujący charakter. Rozważania poświęcone koncepcji luzofonii zawarte w trzecim rozdziale uznała za oryginalne i otwierające nowe perspektywy w badaniach. Bardzo pozytywnie oceniając książkę Habilitanta jako cenną publikację wypełniającą istotną lukę w polskich badaniach afrykanistycznych, sformułowała szereg zastrzeżeń, niepodważających wszakże jej wartości. Pewne wątpliwości Autorki opinii budziła decyzja rozpatrywania pięciu literatur portugalskojęzycznej Afryki jako heterogenicznej całości, co uznała za uproszczenie stojące w sprzeczności z postulowaną przez Habilitanta perspektywą postkolonialną. Podobne zastrzeżenie wyraziła w stosunku do odrzucenia przez Habilitanta kategorii narodu do analizy poezji na rzecz ujęcia transnarodowego i translokalnego. W przekonaniu Autorki opinii, perspektywa transnarodowa wydaje się nieprzydatna do analizy utworów pojawiających się w drugim rozdziale dysertacji. Recenzentka wyraziła również uwagę krytyczną wobec braku przedstawienia krytyki luzotropikalizmu w pierwszym rozdziale pracy. Jej żal wzbudziła także niewystarczająco rozbudowana część poświęcona prozie oraz niedostatek analiz literackich w drugim rozdziale. Odnotowując dwa niefortunne sformułowania we wstępie (plemię i Murzyn), dr hab. Renata Diaz-Schmidt, zgłosiła również drobne zastrzeżenie dotyczące stosowania przez Habilitanta terminu „literatury afrykańskie ekspresji portugalskiej” na określenie literatur nieportugalskich języka portugalskiego. Mimo sformułowanych zastrzeżeń, w podsumowaniu swojego omówienia Recenzentka stwierdziła, że przedstawiona do oceny dysertacja jest dziełem o wysokich walorach naukowym, nowatorskim, oryginalnym i wartościowym poznawczo.

Przechodząc do oceny pozostałego dorobku naukowego Habilitanta, Recenzentka z uznaniem wyraziła się na temat dużej wartości opublikowanych przez niego artykułów i rozdziałów w monografiach, bogatej działalności przekładoznawczej oraz wysokiej jakości przekładów literatury pięknej. Niezwykle pozytywnie oceniła zaangażowanie Habilitanta w organizację konferencji i sympozjów naukowych, świadczące o jego głębokim przekonaniu o celowości i użyteczności akademickiej debaty. Również dr hab. Renata Díaz-Schmidt kończy swoją recenzję jednoznacznie pozytywną konkluzją: „Habilitant spełnia wymogi stawiane przez Ustawę o stopniach i tytułach naukowych, zawarte w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 1 września 2011 r. w sprawie kryteriów oceny osiągnięć osoby ubiegającej się o nadanie stopnia doktora habilitowanego”.

Dr hab. prof. UJ Marzena Chrobak skupiła się w pierwszym rzędzie na ocenie głównego osiągnięcia naukowego Habilitanta, monografii *Między luzotropikalizmem a luzofonią. Polityczne uwarunkowania przemian w literaturach afrykańskich języka portugalskiego* (2019), nazywając ją „wielką podróżą przez jeden język, prawie siedem wieków i pięć dużych obszarów świata”. Zaznaczyła, że w jej przekonaniu książka jest poświęcona głównie polityce i ideologii, w mniejszym zakresie literaturze, przywoływanej, zgodnie z zamierzeniem autora, jako egzemplifikacja „procesów zachodzących w świecie kultur języka portugalskiego i jego przemian”. Nie negując inspiracji teoretycznych i założeń metodologicznych Habilitanta, Recenzentka wysunęła pewne wątpliwości co do kategoryczności niektórych stwierdzeń (utożsamienie literatury z ideologią, określenie poezji jako zjawiska transnarodowego) Polemizowała również ze stwierdzeniem na temat niewolnictwa jako fenomenu związanego wyłącznie z portugalską kolonizacją. Wyjaśnienia i analizy dotyczące literatury oceniła jako satysfakcjonujące, wysuwając kilka drobnych pytań dotyczących nieobecności literatury Gwinei Bissau oraz braku polskich tłumaczeń portugalskich tytułów. W ocenie Recenzentki książka napisana jest ze swadą, a jej autor umiejętnie przybliży polskiemu czytelnikowi obcą rzeczywistość. Mimo drobnych usterek, niewielkich potknięć

stylistycznych czy niezręczności w tłumaczeniach, dr hab. Marzena Chrobak pozytywnie oceniła książkę Habilitanta i wyraziła uznanie dla jej erudycyjnego, wnikliwego i wyczerpującego charakteru. W przekonaniu Recenzentki stanowi ona pierwsze w Polsce studium historii kolonialnej, postkolonialnej i transkolonialnej dawnych posiadłości portugalskich w Afryce oraz jej obrazu w literaturze Wysp Zielonego Przylądka, Angoli i Mozambiku.

Oceniając pozostały dorobek naukowy Habilitanta, Recenzentka scharakteryzowała go jako satysfakcjonujący pod względem ilościowym, dodając, iż wyszedłszy od literatur Półwyspu Iberyjskiego, Habilitant konsekwentnie rozwija swoje zainteresowania, poszerzając obszar badań o pozaeuropejskie literatury hiszpańsko- i portugalskojęzyczne, powiększa również zasób swoich narzędzi badawczych w sposób spójny i konsekwentnie rozwijany. Dr hab. Chrobak z wielkim uznaniem wyraziła się o aktywności popularyzatorskiej, a zwłaszcza translatorskiej Habilitanta, podkreślając m. in. wysoką jakość

przekładu *Don Kichota* Cervantesa i jego niepodważalne znaczenie dla polskiej kultury. Jej recenzję również wieńczy jednoznacznie pozytywna konkluzja: „Moja ocena wskazanego osiągnięcia naukowego, pozostałego dorobku naukowego oraz aktywności dydaktycznej i organizacyjnej dra Charchalisa jest w pełni pozytywna. Uważam, że wniósł znaczący wkład w rozwój reprezentowanej przez siebie dyscypliny, tj. literaturoznawstwa, i

że spełnia wszelkie kryteria oceny określone przez Ustawodawcę, co stanowi uzasadnioną podstawę do ubiegania się o stopień doktora habilitowanego”.

Opinie o dorobku naukowym dra Wojciecha Charchalisa przedstawili również członkowie Komisji: prof. dr hab. Andrzej Dąbrówka i dr hab. prof. UAM Magda Potok.

Prof. dr hab. Andrzej Dąbrówka w swojej opinii skoncentrował się na ocenie głównego osiągnięcia habilitacyjnego dra Charchalisa, książki *Między luzotropikalizmem a luzofonią. Polityczne uwarunkowania przemian w literaturach afrykańskich języka portugalskiego* (2019). W przekonaniu Członka Komisji na uznanie zasługuje kulturowy profil badań, dzięki któremu możliwy jest powrót do szeroko rozumianej humanistyki. W ocenianej pracy jego zastrzeżenia budziła jednak pewna powierzchowność w traktowaniu materiału literackiego i niedostatek refleksji teoretycznoliterackiej. Zdaniem Autora opinii przyjęte przez Habilitanta utożsamienie literatury z ideologią, spowodowało uproszczenia w warstwie politologiczno-historycznej. Znaczne nachylenie politologiczne monografii wzbudziło natomiast wątpliwości metodologiczne Członka Komisji, gdyż w jego przekonaniu Habilitant niedostatecznie precyzyjnie posługuje się pojęciem ideologii, którego używa jako głównego narzędzia swoich analiz. W opinii prof. dr hab. Andrzeja Dąbrówki książce szkodzi resentyment antykolonialny, który przeszkadza w trzeźwym osądzie pragmatycznych rozwiązań ogólnojęzykowych sprzyjających funkcjonowaniu wspólnoty komunikacyjnej i jej infrastruktury. Podobny zarzut dotyczył relatywizacji impulsu chrystianizacyjnego, co w opinii Członka Komisji prowadzi do błędów anachroniczności. Jeśli chodzi o redakcję tekstu, Autor opinii odnotował obecność usterek składniowych, natomiast za godne pochwały uznał umieszczenie w książce indeksu rzeczowego połączonego z indeksem nazw własnych. W podsumowaniu swojej opinii, Członek Komisji podkreślił nowatorstwo książki Habilitanta, scalającej obserwacje zjawisk rozproszonych i rzadko badanych. W jego przekonaniu otwiera ona perspektywę do eksploracji badanego obszaru na drodze analitycznej i komparatystycznej, poprzez szersze porównanie z podobnymi zjawiskami genezy kultur i języków.

Dr hab. prof. UAM Magda Potok wyraziła zdecydowanie pozytywną opinię o osiągnięciach naukowych oraz pozostałej działalności akademickiej Habilitanta. Podkreśliła jego aktywność i wszechstronność naukową oraz szczególne osiągnięcia w dziedzinie luzytanistyki i afrykanistyki. Pozytywnie oceniła różnorodność tematyczną i wieloaspektową

perspektywę badawczą publikacji naukowych dra Charchalisa, a zwłaszcza nowatorski charakter i wartość poznawczą monografii *Między luzotropikalizmem a luzofonią. Polityczne uwarunkowania przemian w literaturach afrykańskich języka portugalskiego* (2019). Członkini Komisji uznała ją za ważne studium tekstów literackich odczytywanych jako głos w debacie ideologicznej oraz opis skomplikowanych zależności między dawnymi koloniami a Portugalią oraz Brazylią. Pewne zastrzeżenie wysunęła wobec zdawkowego potraktowania kwestii związków literatury i ideologii, wyrażając żal, że w pracy, której głównym tematem jest badanie pogranicza dyskursu literackiego i polityki, Habilitant nie sięgnął do prac filozofów polityki i teoretyków kultury, którzy wypracowali w tym zakresie stosowne narzędzia. Nie podważyło to jednak ogólnej wysokiej oceny publikacji naukowych Habilitanta, które w przekonaniu Członkini Komisji stanowią dorobek o dużej wartości, dowodzący szerokiej orientacji w badanych kulturach oraz wysokich kompetencji analityczno-interpretacyjnych. Dr hab. prof. UAM Magda Potok wypowiedziała się również z dużym uznaniem o aktywności Habilitanta jako organizatora wydarzeń naukowych, redaktora licznych monografii, promotora kultury hiszpańsko- i portugalskojęzycznej, wybitnego tłumacza literatur iberyjskich. Za wartość szczególną Autorka opinii uznała liczne inicjatywy podejmowane przez dra Charchalisa na rzecz integracji i przyjaznej współpracy środowiska naukowego, dynamizujące życie akademickie, inspirujące do wymiany myśli i doświadczeń oraz podejmowania nowych wyzwań badawczych.

Janina
Hayde Polł
Edukacyjna
Janina Chabry
Mazowiec
Brewert
Anna Dobre